

BULGAR GENERALİ TODOR MARKOV'UN YENİ TÜRKİYE BAĞLAMINDA SAHİP OLDUĞU İNTİBALAR

BULGARIAN GENERAL TODOR MARKOV'S IMPRESSIONS ABOUT NEW TURKEY

Yaşar ÖZÜÇETİN*
Fatma ERASLAN**

Öz

İstiklâl Savaşı'nın zafer ile neticelenmesi sonrası yeni Türk devletinin öncelikli hedefi, içte olduğu gibi dışta da komşu devletlerle barışı tesis etmek olmuştur. Bu hedef istikametinde komşu devletlerle olan ilişkilere önem verilmiş, bu bağlamda Türkiye'nin Balkanlar'a açılan kapısı olması dolayısıyla Bulgaristan, diğer Balkan devletleri arasında ayrı bir yere sahip olmuştur. I. Dünya Savaşı'nda da aynı safta yer alan Türkler ve Bulgarlar ciddi bir yenilgiye uğramuşlar, imzalanan antlaşmalarla her iki taraf arasındaki mevcut ilişkiler kopma noktasına gelmiştir. Kopma safhasındaki bu ilişkiler, Millî Mücadele'nin ilk gününden itibaren yeniden canlanmaya başlamış, içinde bulunulan ortamda Bulgar devlet adamları, yeni Türkiye ile benzer bir ülküde buluşmak adına çaba ve faaliyet içerisinde bulunmuşlardır. Muhtelif Bulgar devlet adamları farklı zamanlarda Türkiye ziyaretlerini gerçekleştirmişlerdir. Eğitim Bakanı Boyacıyef ve ilişkilerin geliştirilmesinde rolü olan emekli Bulgar Generali Todor Markov'un Cumhuriyetin Onuncu Yıldönümü münasebetiyle gerçekleştirmiş oldukları ziyaret de bu minvalde ele alınmıştır. Bulgar Generali Markov'un adı geçen bu ziyareti temelinde edindiği izlenim ve intibalar, verdiği bir konferansta öz olarak; Türklerin mücadele ruhuna sahip olduğu, Atatürk'ün metin ve kararlı girişimleri neticesi Cumhuriyet Türkiye'sine gelindiği, kadın erkek eşitsizliğinin ortadan kaldırıldığı, Cumhuriyet idaresinin Ankara'nın imarına pek büyük hizmet ve gayret sarf ettiği, Türklerin ve Bulgarların ortak politik çıkarlara sahip olduğu şeklinde olmuştur.

Bu çalışmada, Bulgar Generali Markov'un 1933 yılı ziyareti sonrası Türkiye ile ilgili izlenim ve intibaları ele alınmış ve değerlendirilmiştir. Araştırma, arşiv belgelerine dayalı olup, telif ve tetkik eserlerden de istifade edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyetin Onuncu Yıldönümü, Yeni Türkiye, Reform, Bulgaristan, General Markov.

Abstract

The primary aim of the new Turkish state after the triumph of Independence War was to establish peace both at home and with neighbours. Turkey attached importance to peace in line with this aim. As one of the gates of Turkey to the Balkans, Bulgaria had a distinct place among the Balkan states. Turks and Bulgars were defeated allies during the First World War. The bilateral relations were almost severed due to the post-war agreements. The Bulgarian-Turkish ties revived from the beginning of National War of Independence. Bulgarian statesmen endeavoured to converge on the same ideal with new Turkey and visited Turkey for several times. The visit of Education Minister Boyacıyef and General Todor Markov, who had a role in developing bilateral relations, on the occasion of decennial of Turkish Republic was within this scope. As he uttered at a conference, the impressions of Bulgarian General Markov during the mentioned visit was as follows: Turks have a spirit of struggle, Turkish Republic was a result of Atatürk's firm and determined initiatives, inequality between men and women was removed, Republican government served for public improvement of Ankara, and Turks and Bulgars had common political interests.

This study is a review of the impressions of Bulgarian General Todor Markov following his visit to Turkey in 1933. The study is based on archival documents as well as copyrighted works.

Keywords: Decennial of Republic, New Turkey, Reform, Bulgaria, General Markov.

1.GİRİŞ

Osmanlı Devleti'nin Bulgarlarla karşılaşmaları XIV. yüzyıl ortalarına kadar dayanmakta olup, 1422'de Bulgar Krallığı tamamen ortadan kaldırılmış, toprakları Osmanlı Devleti sınırları içerisine dâhil olmuştu. Bulgarlar kendilerine ait bir Ortodoks kilisesine sahip olup, inançlarını serbest bir şekilde yaşıyorlardı. Bulgarların 1789 Fransız Devrimi'nin getirdiği atmosfer içinde Çarlık Rusya'sının da kıskırtmasıyla bağımsızlık talepleri belirmiş, netice itibarıyla Bulgarlar, 13 Haziran 1878 Berlin Antlaşması ile otonom bir yönetime kavuşmuştu. 1879'da İstanbul'da Bulgar temsilciliğinin kurulmasıyla her iki taraf açısından diplomatik ilişkiler resmî olarak başlamıştı (Göleç, 2016, 149). Bulgaristan Hükûmeti'nin 1908 yılında bağımsızlığını ilan etmesi, ilişkilerin gerginleşmesine sebep olmuş, dış müdahalelerin etkisiyle Osmanlı Devleti Bulgaristan'ın bağımsızlığını tanımak zorunda kalmıştı. Türk-Bulgar ilişkilerinin bir sonraki

* Prof. Dr., Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Kırşehir, yozucetin@ahievran.edu.tr

** Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Tarih Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi, eraslan.fatos@hotmail.com.

dönüm noktası ise Balkan savaşları olmuş, bu savaşların ilkinde Bulgaristan, Balkan devletleri ile birlikte hareket ederek, Osmanlı Devleti'nin diğer Balkan vilâyetlerine idarî özerklik vermesini talep etmişti. Osmanlı Devleti tarafından bu talebin reddedilmesi üzerine başta Bulgaristan olmak üzere Sırbistan, Karadağ vb. Balkan ülkeleri, Osmanlı Devleti'ne savaş açmıştı. 30 Mayıs 1913'te Londra Antlaşması ile sona eren savaşın ardından Balkan savaşlarının ikincisi patlak vermiş ve Bulgaristan savaşın ilkinde elde ettiği toprakların önemli bir kısmını kaybetmişti. Bulgaristan, kaybettiği topraklarla öncesi haline dönmüş, Türklerle olan ilişkileri, 29 Eylül 1913'te imzalanan İstanbul Antlaşması ile yeniden tesis edilmişti (Zeyrek, Akman, 2013, 8-9). Bulgaristan'ın Balkan savaşlarının ikincisinden sonra başta Yunanistan olmak üzere muhtelif diğer devletlerle problemlerinin belirmesi, onun yüzünü Türkiye'ye çevirmesinin yolunu açmıştı (Göleç, 2016, 150). İçinde bulunulan mevcut şartlar bahsi geçen bu iki devleti, I. Dünya Savaşı'nda aynı safta yer almaya yönlendirmiş ve bu iki ülke başını Almanya'nın çektiği blokta yer almışlardı (Açıkkaya, 2010, 8-9).

Almanya'nın müttefikleri olarak savaşa katılan sözü geçen iki devlet, savaştan beklediklerini bulamamış, savaşın neticesinde imzaladıkları 30 Ekim 1918 Mondros Ateşkes ve 29 Eylül 1918 Selanik Antlaşmaları ile ağır yaptırımlara maruz bırakılmışlardı. Bulgaristan'ın müttefikleri ile arasındaki askerî harekât durdurulmuş ve İtilâf devletleri Bulgaristan topraklarına arzu ettikleri vakit istedikleri şekilde girme hakkı elde etmişlerdi. Ayrıca, Selanik Antlaşması'nın 3. maddesi ile Bulgaristan, Mondros Ateşkes Antlaşması'nın 23. maddesi ile Osmanlı Devleti, savaşta aynı safta bulunduğu devletlerle bağlarını koparmak zorunda kalmışlardı (Tatarlı, 1998, 145). Netice itibarıyla Osmanlı Devleti, İstanbul'daki Bulgar elçisinin görevine son vermiş, Bulgaristan da kendi ülkesinde bulunan Türk konsolosluğunu kapatmıştı¹ (Değerli, 2007, 2; Tuğlacı, 1984, 115; Sarıkoyuncu 2002, 16.). Ayrıca, I. Dünya Savaşı bitiminde 27 Kasım 1919'da Bulgaristan tarafından imzalanan Neuilly Antlaşması ile Bulgaristan, çizilen sınırlar içine sıkıştırılarak harekât sahası birçok alanda daraltılmıştı (Tümenoğlu, 2002, 4). Böyle bir ortamda Yunanistan bir aceleye ve karışıklığa getirip, Batı Trakya'yı egemenliği altına almıştı. Daha sonra Sevr Antlaşması hazırlığı niteliğinde olan San-Remo Konferansı kararları istikâmetinde Trakya'nın doğusu ve batısı resmî olarak Yunanistan'a bırakılacaktı. Böyle bir durum, Bulgaristan ile Türkiye'yi birbirine yeniden yaklaştırmakta idi (Değerli, 2002, s.2).

Bulgaristan'da 21 Mayıs 1920'de Bulgar Bağımsız Çiftçi Partisi yönetimi ele geçirmiş hükûmetin lideri Aleksandr Stamboliyski Türk yanlısı bir politika izlemişti. Her ne kadar iki ülke arasında ilişkiler sınırlı kalmışsa da TBMM Hükûmeti ile ilişkiler, yapılan ziyaretler ve görüşmeler neticesinde mesafe kat ediyordu. Stamboliyski, Türkiye ve Millî Mücadele hakkında iyimser fikirlere sahip olup, Türk-Bulgar ilişkilerinin dostane olabileceği kanaatını taşımakta idi² (Göleç 2016, 151; Bolat-Ertürk, 2013, 76). Stamboliyski Hükûmeti tarafından 1921 Mayıs'ında Angel Grozkov, yüzbaşı Grgor Pisarev ve Paskal Ençev'in içinde yer aldığı bir heyet gönderilmiş, bu heyet Ankara'da memnuniyetle karşılanmıştı (Yeşilyurt, 1968, 20). Stamboliyski Hükûmeti, 1922 yılı bitiminde S. Pokaniçarov ve B. Açıkov'u Türk tarafının Sofya temsilcisi ile birlikte Türkiye'ye göndermişti.

2.BULGARİSTAN'IN YENİ TÜRKİYE'NİN BALKANLARDA ARTAN ÖNEMİ BAĞLAMINDA İYİ KOMŞULUK VE DOSTLUK ARZUSU

Balkan savaşları ve I. Dünya Savaşı'ndan önemli ölçüde zararlı çıkan Bulgaristan Hükûmeti'nin hedefi, yayılmacı tutumlarını nihayetlendirerek komşularının güvenini kazanmak olmuştu (Özalper, 2017, 59). Öyle ki Bulgaristan uluslararası siyasal çekişmelerin yaşandığı zor günlerinde dahi Ankara Hükûmeti'ne Sofya da resmî bir temsilci bulundurma imkânı sağlamıştı. Ayrıca, Bulgar Hükûmeti, Türkiye'ye resmî heyetler göndererek Türkiye'nin yanında ve sonrası süreçte birlikte ortak bir diplomasi takip etmek arzusunda olduklarını belli etmişlerdi (Velikov, 1983, 1956-57).

Millî Mücadele'nin askerî safhası sona erdikten sonra da iki ülke arasında dostluk arzusu devam etmiş, Stamboliyski Hükûmeti, yeni Türkiye'nin Balkanlarda artan önemini kavramış 1923 yılı başlarında Edirne Bulgaristan Başkonsolosu General Todor Markov'u Balkanlar'ın geleceği ve Türk-Bulgar işbirliği ile ilgili TBMM Başkanı Gazi Mustafa Kemal Paşa ile görüşmeler yapmak üzere görevlendirmişti (Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, 2002, 24). Aldığı talimat doğrultusunda General Markov, Gazi Mustafa Kemal Paşa ile İzmir'de görüşmeler gerçekleştirmişti. Bu görüşmelerin ilki 27 Ocak 1923'te ikincisi ertesi gün

¹ İki ülke arasında sona erdirilen ilişkiler Millî Mücadele döneminde savaşa dâhil olmayan İsveç ve İspanya elçilikleri tarafından yürütülmekte idi. Osmanlı Devleti nezdinde Bulgaristan'ı İstanbul'daki İsveç Büyükelçiliği, Bulgaristan'ı ise Sofya'daki İspanya Büyükelçiliği temsil ediyordu (Tuğlacı, 1984,115; Sarıkoyuncu, 2002,16).

² Türk-Bulgar diplomatik ilişkilerin kurulabilmesi istikâmetinde Mustafa Kemal'in askerî atış görevi ile Sofya'da bulunduğu sıradaki ilişkileri önemli olmakla birlikte, TBMM adına hükûmet başkanı Stamboliyski'ye gönderdiği iki ülke arasında doğrudan diplomatik ilişki kurulması yolundaki mektubu da oldukça önemlidir (Göleç 2016, 151).

yapılmıştı. Görüşmeler dostane bir atmosfer içerisinde geçmiş (Tümenoğlu, 2006, 92; Değerli, 2007, 15). General Markov Türk- Bulgar dostluk anlaşması ile ilgili 8 Şubat 1923'te kaleme aldığı raporunda iki ülke arasındaki ilişkilerin oldukça önemli olduğu, iki halk arasında süre gelen tarihî birlikteliğin bulunduğu, ekonomik ve politik çıkarlarının ortaklığı, ülkelerinde mevcut hatırı sayılır Türk nüfusunun varlığı ve bu iki komşu devletin coğrafi konumu bağlamında birbirlerine yaklaşımları gerektiği üzerinde durmuştu (Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, 2002, 25; Tümenoğlu, 2006, 93).

General Markov'a göre Bulgar Hükümeti'nin karşı karşıya bulunduğu, çözümünün Türkiye'nin desteğine muhtaç olduğu meseleleri; Batı Trakya üzerinden Ege Denizi'ne çıkış yolu, serbest ticaret ilişkilerinin kurulması ve Doğu Trakya göçmenlerinin bir kesiminin eski yerlerine gönderilmeleri şeklinde idi (Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, 2002, 25). Gazi Mustafa Kemal Paşa, Bulgaristan'ın Türkiye'ye barışçıl bir anlayışla yaklaştığı sürece ortaya atılan meselelerin çözümünün kolay olacağını, Bulgar halkına karşı sempati duyduklarını, Bulgar halkı tarafından Türk göçmenlerine anlayış ve ilgi gösterildiği ve Bulgaristan Türklerinin sahip olduğu özgürlükleri bildiğini dile getiriyordu. Sözlerinin devamında Gazi Mustafa Kemal Paşa, Türkiye'nin Balkanlar'da dost bir halka ihtiyacı olduğunu söyleyerek, bu dost ülkenin ekonomik, coğrafi ve politik açıdan en uygun devletin Bulgaristan olduğunu beyan etmekte idi. Gazi Mustafa Kemal Paşa, barışçıl ilişkilerin bir an önce kurulması yönünde daha ileri gitme çabası içerisinde olunması gerektiğini şu şekilde ortaya koyuyordu; "...Ancak iki ülke arasındaki dostluk hem Türkiye'yi hem de Bulgaristan'ı daha güçlü ve daha bağımsız kılacaktır. ...Batı Trakya konusunda ise Türkiye Bulgaristan'a destek vermeye hazırdır (Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, 2002, 26). Netice itibarıyla Avrupa kıtasında bulunan topraklarının önemli bir kısmı ile sınır olan Türkiye'nin Batı ile olan bağlantısında Bulgaristan daha öncelikli bir durum arz ediyor (Tuğlacı, 1984, 5-7.). İki ülke arasında ilişkilerin sürekliliğini de mecburî kılıyordu (Yalçın, 2009, 569). Cumhuriyetin ilanı sonrası Türkiye Bulgaristan arasında 18 Ekim 1925'te Dostluk Antlaşması imzalanmış ancak, Bulgaristan bu devrede sınırlarını genişletmek yönünde bir politika içerisinde olmuş ve ilişkiler zedelenmişti (Bolat, 2013, 89). Türk Yunan ilişkilerinin bozuk olması dolayısıyla Türkiye, Bulgaristan'a yönelik anlaşmadan yana olan bir tutum sergilemiş, Bulgaristan ile 6 Mart 1929'da Tarafsızlık ve Uzlaşma Anlaşması imzalamıştı³ (Savcı, 2007, 8).

3. CUMHURİYETİN ONUNCU YIL KUTLAMA MERASİMİNE BULGARİSTAN ADINA KATILIM

Yeni Türk devleti, uzun ve yorucu savaş yıllarından sonra toplumu ekonomik ve kültürel alanda kalkındırmak için bir takım yenilikler yapma arzusunda olmuş, Gazi Mustafa Kemal Paşa gibi bir devlet adamı tarafından yönetilmiş ve belirli bir kesimin değil, halkın toplu olarak söz sahibi olduğu bir devlet olarak dikkat çekmişti.

Cumhuriyetin Onuncu Yıldönümü, daha önceki yıllardan farklı olarak büyük bir coşku ve heyecanla kutlanacaktı. Cumhuriyetin ilanından itibaren geçen on yıl içerisinde genç cumhuriyetin çehresi değişmiş, her alanda yapılan hamleler ve inkılaplarla kısa zaman içerisinde büyük bir yol kat edilmişti (Sınmaz-Sönmez, 2004, 90).

Cumhuriyetin Onuncu Yıl kutlamaları çerçevesinde yabancı ülke temsilcileri de törenlere katılmaları için ülkeye davet edilmiş ve Ankara'daki merasimlere Sovyet Rusya Heyeti'nden Mareşal Varşilof başkanlığında Mareşal Budiye, Yunanistan adına Hava Kuvvetleri Komutanı General Adamides, Almanya adına Moskova Büyükelçisi Her Nadalny, Romanya adına Ayan Meclisi üyeleri Ahmet Taşçı ve Mustafa beylerle, Silistre Müftüsü Hafız Rifat Efendi ve Bulgaristan adına da Maarif Nazırı Boyacıyef ve General Markov, Bulgar Çiftçi Birliği temsilcisi Boşnakov ve Mustafa Kemal Paşa'nın Sofya'da askeri ateşe olduğu dönemdeki dostlarından Bulgar milletvekili Dimitir Açkov katılmışlardı (Bolat-Ertürk, 2016, 1368; Salman Bolat, 2012, 132).

4. GENERAL MARKOV TARAFINDAN VERİLEN KONFERANS VE BU KONFERANSIN MUHTEVASI

1933 yılında Cumhuriyet'in Onuncu Yıldönümü kutlamaları münasebetiyle yapılan merasime Bulgar Hükümeti adına Maarif Nazırı Boyacıyef ve yukarıda da kısmen adı geçen Emekli General Todor Markov

³ Balkan Birliği fikri, Balkan Paketi olarak konuşulmaya başlandığı bir dönemde General Markov, 23 Ağustos 1933'te "ekselansları ve değerli dostum" diye hitap ettiği İsmet İnönü'ye bir mektup yazarak, kendisinin 21 Eylül'de Bulgaristan'a gerçekleştireceği ziyaretten memnuniyet duyduğunu dile getirmekte, gerçekleştirilen bu karşılıklı ziyaretlerin belirli bir siyasî amaca hizmet etmeyecek olmaları durumunda dahi her iki ülkenin birbirlerini daha yakından tanıma fırsatı sağlamış olacağını belirtmekte idi. General Markov, Türkiye'nin yeniden dirilmesinde İsmet İnönü'nün de önemli bir hissesinin olduğunu söyleyip, onu Hissar'daki evine davet ediyordu. (Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, 2002, 284-285). General Markov'un bu jestine, İsmet Paşa kaleme aldığı mektubunda oldukça mutlu olduğunu, kendisini görmekten ayrıca memnuniyet duyacağını ve davetine icabet için elinden geleni yapacağını belirtmekte idi (Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, 2002, 286).

Ankara'ya gelmişlerdi. Bulgar Heyeti, ülkesine geri döndükten sonra General Markov tarafından Filibe Askerî Kulübü'nde "Yeni Türkiye ve Ankara'daki Son İntibaatım" adıyla birçok subay, ihtiyat subayları, aydın erkek ve kadınlardan meydana gelen kalabalık bir topluluğa konferans verildi (CDAB (Cumhuriyet Dönemi), 030.10.221.488.17, 1).

General Markov, komşuları bulunan Türkiye, Romanya ve Yugoslavya'nın iktisadî ve siyasi durumları ile ilgili yeterli bir bilgilerinin olmadığını dile getirerek başladığı konferansında yeni Türkiye'nin durumundan ve Ankara'daki son izlenimlerinden bahsedip, komşu ülke Türkiye hakkında kendi halkını yakından bilgilendirmek arzusunu belirtiyordu. General Markov, konuşmasına devamla, Fuat Köprülü'nün eserlerine göndermede bulunarak, Türklerin menşei, Batı'ya gelişleri, Macarlar, Bulgarlar ve Türklerin fetihlerinden kısaca bahseder. Osmanlı İmparatorluğu'nun eski saltanat devri hükümdarlarının cehaleti ve idaresizliği yüzünden çöküşe doğru gittiği, I. Dünya Savaşı neticesi Suriye, Hicaz ve Yemen gibi büyük parçaların da imparatorluktan koptuğu, milletin ve ülkenin büyük kurtarıcısı Mustafa Kemal'in metin ve kararlı girişimi ve ona yardım eden bir avuç fedakâr arkadaşının yardımıyla bugünkü Cumhuriyet Türkiye'sinin meydana geldiğini söyler (CDAB(Cumhuriyet Dönemi), 030.10.221.488.17, 1).

General Markov hitabında; *"Tarihte emsaline pek az tesadüf olunur bu vatanperver ve azimkâr kumandan büyük harbin ilanı üzerine derhal harp meydanına koşarak muhtelif cephelerde büyük yararlıklar gösterdikten sonra Çanakkale'de İngilizlere pek büyük bir darbe indirmiştir. Harp malûm olan şekilde neticelendikten sonra mütareke devirlerinde ve Türkiye hemen İtilâf devletleri tarafından işgal edilmiş bir halde bulunduğu esnada "ordusuz general" vaziyetinde İstanbul'a avdet etmiş ve memleketin düşman ayakları altında çiğnendiğini gören bu kahraman, vatanını kurtarmak için çareler aramağa başlamıştır. Kâzım Karabekir Paşa'nın bir kolordu ile Erzurum cihetlerinde bulunmakta olduğunu gören Mustafa Kemal, bir yolunu bularak Anadolu'ya geçmeğe muvaffak olmuş ve yeniden yaptığı bir teşkilâtla vatanın kurtuluşu uğrunda düşmanlarla mücadeleye başlamıştır. Nihayet vatanını kurtarmış ve bugünkü Cumhuriyet Türkiye'sini meydana getirmiştir. Gariptir ki muazzam ve pek şanlı bir maziye malik olan bu milletin imhası vazifesini Yunanistan gibi bir devlet üzerine almış bulunuyordu. Fakat vazifesi bu metin, sabur ve cesur millet karşısında nihayet herkesin bildiği bir akıbetle neticelendi"* diyerek, Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın serüveninin Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kuruluşu ve gelişmesi ile âdeta bütünleştiğini ortaya koyar.

General Markov devamında; Millî Mücadele sırasında Büyük Millet Meclisi'nin icraatından ve 1924'te hanedan ailelerinin tâbiyetten düşürülerek sınır dışı edilmelerine ve Cumhuriyet'in ilanına değinir. Cumhuriyet Türkiye'sinin sınırlarına, coğrafi durumuna, iklimine ve havasına dair bilgiler aktarır ve Şarkî Trakya' ya askerî açıdan önem verildiğini söyler (CDAB (Cumhuriyet Dönemi), 030.10.221.488.17, 1).

Gerek subaylardan ve gerekse askerlerden yenilmez bir ilgi ve değer kazanan, gençlik yıllarını sürgün, isyan ve rütbeden düşürülme olaylarıyla geçirdiği halde, eline kendisini diktatör ilan etme fırsatı geçmişken, Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın; *"meclis bir tek adam değildir. Ben yalnızca meclisin başkanım"* (Ellison, 1963, 165). şeklindeki beyanatına benzeri ile karşılık veren General Markov şunlara işaret eder; *"bazıları tarafından Türkiye Cumhuriyeti'nin diktatörlükle idare olunduğu iddia edilmektedir. Fakat bu katiyyen doğru değildir. Türkiye bugün yen yeni islahat ile memleketin inkişafı iktisadiyatının inkişafı ile uğraşmaktadır. Böyle mühim bir zamanda milleti fırkalara ayırarak tuttıkları işlere mâni olacak engeller meydana getirmekten içtinap olunmaktadır"*.

General Markov, *"Türkiye Reisi Cumhuru Mustafa Kemal ve Reisi hükûmet İsmet Paşa zeki ve yüksek tahsil görmüş zatlardır. Kemal Paşa yaptığı değişikliklerde her şeyi temeline kadar yıkmış ve bu temelden yeni islahata başlamıştır. Bu azimkâr ve vatanperver zatın bilumum islahatını Türk milleti büyük bir memnuniyetle karşılamaktadır"* sözleriyle, Gazi Mustafa Kemal Paşa'yı kararı kesin olan milletin çalışmaları ve fedakârlığını tam anlamıyla temsil eden Büyük Millet Meclisi ve onun başkanı sıfatıyla özdeşleştirilip bir tutulan, birbiri ardınca gelen başarıları ile ölç alıcı devletlerin tutsaklığından kurtaran olarak niteler.

General Markov devamla, Cumhuriyet idaresinin gerçekleştirdiği yeniliklere örnek olmak üzere eğitimi ele alır. Saltanat devri ile cumhuriyet idaresi devri arasında bir karşılaştırma yaparak, Galatasaray, Mülkiye ve Tıbbiye okullarının tarihi tesislerinden ve o zamanki mevcut okullardan, ilmî müesseselerde yapılan yenilik ve açılan yeni okullardan bahsederek eğitimde kat edilen mesafeyi gösterir ve mevcut okullar ve öğretmenler hakkında rakamlar verir (CDAB (Cumhuriyet Dönemi), 030.10.221.488.17, 3). Saltanat devrindeki demiryollarının bir takım yabancı unsurlar elinde faydadan çok zarar getirdiklerini ve cumhuriyet idaresinin bunları millileştirdiğini sekiz sene içinde iki bin küsur kilometrelik demiryolu yaptığı ve bu inşaata devam edilmekte olduğunu dile getirir.

General Markov, gerçekleştirilen inkılaplar arasında kadına verilen haklara da temas ederek; *"Bu gün Türkiye'de kadın tamamı ile serbesttir. Bir Avrupa kadını gibi giyinir, salonlarda bulunur, devairi resmîyede vazife ifa ede hasılı Türk kadınının eski vaziyetinden bu gün hiç biri kalmamıştır. Piyer Loti'nin bahsettiği Türk kadını artık mevcut değildir"* cümleleriyle, Türk kadınının meslek, eş seçimi gibi alanlarda olduğu gibi aile içi

kararlarda da bir role kavuştuğu, kadın erkek eşitsizliğinin ortadan kaldırıldığı ve kadının toplum içerisinde hak ettiği yere gelebilmesinde önemli bir mevzi elde ettiği üzerinde durur. Ayrıca, yeni cumhuriyet idaresinin spora da çok önem verdiğini, erkek ve kız öğrencilerinden meydana gelen izci teşkilatlarının övülmeye değer olduklarını ifade eder.

Ankara'nın oldukça eski bir şehir olduğunu ve merkez olmazdan evvel nüfusunun 35 bin iken 80 bine ulaştığını söyleyen General Markov, başşehir Ankara'nın imarına yönelik; *"Cumhuriyet idaresi Ankara'nın imarına pek büyük hizmet ve gayret sarfetmiştir. Avrupa muntazam ve geniş yollar açılmış, tarif edilemeyecek surette muhteşem resmi ebniyeler yapılmış, Avrupa ve Türk mimarisi ile karışık hususî ve zarif binalar vücuda getirilmiş çok muhteşem ve muazzam mektepler inşa edilmiştir. Son sistem yapılan bir hastaneyi ziyaretimde hayrette kaldım. Bu hastanenin dünyada mevcut en iyi hastanelerden biri olduğunu bana söylediler"* diyerek, başkent görünüşü ile cumhuriyetin kökleşmesinin adeta doğru orantılı olduğunu söyler (CDAB (Cumhuriyet Dönemi), 030.10.221.488.17, 4-5).

SONUÇ

İstiklâl Savaşı'nın askerî safhası sonrası yeni Türk devletinin öncelikli hedefi, içte olduğu gibi dışta da komşu devletlerle barışı tesis etmek olmuştur. Bu bağlamda Türkiye'nin Balkanlar'a açılan kapısı olması dolayısıyla Bulgaristan önemli bir yer tutmuştur. I. Dünya Savaşı'nda da aynı safta yer alan Türkler ve Bulgarlar ciddi bir yenilgiye uğramışlar, imzalanan antlaşmalarla her iki taraf arasındaki mevcut ilişkiler kopma noktasına gelmiştir. Kopma safhasındaki bu ilişkiler, Millî Mücadele'nin ilk gününden itibaren yeniden canlanmaya başlamış, içinde bulunulan ortamda Bulgar devlet adamları, yeni Türkiye ile benzer bir ülküde buluşmak adına çaba ve faaliyet içerisinde bulunmuşlardır.

Yeni Türk devleti, uzun ve yorucu savaş yıllarından sonra toplumu ekonomik ve kültürel alanda kalkındırmak için bir takım yenilikler yapmış, Gazi Mustafa Kemal Paşa tarafından yönetilmiş ve belirli bir kesimin değil, halkın toplu olarak söz sahibi olduğu bir devlet olarak dikkat çekmiştir. Cumhuriyetin ilanından itibaren geçen on yıl içerisinde genç cumhuriyetin çehresi farklılaşmış, birçok sahada gerçekleştirilen atılımlarla ve inkılaplarla kısa zaman içerisinde büyük bir yol kat edilmiştir.

Cumhuriyetin Onuncu Yıl kutlamaları çerçevesinde yabancı ülke temsilcileri de törenlere davet edilmiş ve Ankara'daki merasimlere Bulgaristan adına da Maarif Nazırı Boyacıyef ve Emekli General Markov katılmışlardır. Bulgar Heyeti ülkesine geri döndükten sonra General Markov tarafından Filibe Askerî Kulübü'nde *"Yeni Türkiye ve Ankara'daki Son İntibaatım"* adıyla bir konferans verilmiştir.

General Markov, tarafından verilen konferansta; yeni Türkiye'nin durumundan ve Ankara'daki son izlenimlerinden bahsedip, komşu ülke Türkiye hakkında kendi halkını yakından bilgilendirmek arzusunun belirttiği, onun öz olarak üzerinde durduğu bahisler şunlar olmuştur;

Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın serüveninin Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kuruluşu ve gelişmesi ile âdeta bütünleştiği. Gerek subaylardan ve gerekse askerlerden yenilmez bir ilgi ve değer kazanan, gençlik yıllarını sürgün, isyan ve rütbeden düşürülme olaylarıyla geçirdiği halde, eline kendisini diktatör ilan etme fırsatı geçmişken, sadece meclisin başkanı olduğunu söyleyen Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın kesinlikle diktatör olmadığı. Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın kararı kesin olan milletin çalışmaları ve fedakârlığını tam anlamıyla temsil eden Büyük Millet Meclisi ve onun başkanı sıfatıyla özdeşleştirilip bir tutulan, birbiri ardınca gelen başarıları ile ölç alıcı devletlerin tutsaklığından kurtaran bir kimse olduğu. Piyer Loti'nin bahsettiği Türk kadınının artık mevcut olmadığı. Başşehir Ankara'nın görünüşü ile Cumhuriyetin kökleşmesinin adeta doğru orantılı olduğu.

Cumhuriyet'in ilk on yılında millete duyulan güven, hedeflerin gerçekleştirilmesi yolunda kararlılık, gelecek için öneri ve beklentiler General Markov tarafından hitabının bitiminde; *"...Askerin resmigeçidi pek parlak bir surette alkışlandı. Ben şimdiye kadar böyle muntazam ve disiplinli asker görmedim"* denilerek, adeta anlatılmak istemiştir.

KAYNAKÇA

- Açikkaya Savaş (2010). Türk-Bulgar İlişkilerinin Tarihsel Arka Planı ve Bir İstisna Olarak Bulgar Algısındaki Atatürk Türkiye'si. *Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, Sayı 17, s.1-18.
- Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü (2002). *Belgelerle Mustafa Kemal Atatürk ve Türk-Bulgar İlişkileri (1913-1938)*. Ankara:
- Bolat Bengül (2013). 1932 Kessarevo Kesarevo Kesenova Olayı Faciası Hadisesi. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, C.13, Sayı 26, s.87-103.
- Bolat Bengül-Ertürk Suzan (2013). Lozan barış Antlaşması ve Bulgaristan. 90. Yılında Lozan ve Türkiye Cumhuriyeti Uluslararası Sempozyumu Bildiri Kitabı, C.2, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Bolat Mahmut-Ertürk Suzan (2016). Cumhuriyet Bayramı'nın 10. Yıl Kutlamalarına Bulgar İlgisi ve Bulgar Basınına Yansımaları. *Kuruluşundan 90. Yılına Türkiye Cumhuriyeti Uluslararası Sempozyumu Bildirileri*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, s.1361-1380.

- Bolat, Bengül Salman (2012). *Millî Bayram Olgusu ve Türkiye’de yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1923-1960)*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
- CDAB (Cumhuriyet Dönemi), 030.10.221.488.17. (1).
- CDAB (Cumhuriyet Dönemi), 030.10.211.488.17. (2).
- CDAB (Cumhuriyet Dönemi), 030.10.211.488.17. (3).
- CDAB (Cumhuriyet Dönemi), 030.10.211.488.17. (4-5).
- Değerli Esra S. (2007). Türk-Bulgar İlişkilerinde Mustafa Kemal Atatürk (1919-1923). *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 18, s.1-19.
- Ellison Grace Mary (1973). *Bir İngiliz Kadın Gözüyle Kuva-yı Milliye Ankara’sı*. (Çev. İbrahim S. Türek), İstanbul: Milliyet Yay.
- Göleç Mustafa (2016). Hâkimiyet-i Milliye Gazetesine Göre Cumhuriyetin İlk Yıllarında Türkiye-Bulgaristan İlişkileri. *Türkiyat Mecmuası*, C.26, Sayı 1, s.147-168.
- Özalper Mehmet (2017). Bulgar Başkanı ve Heyetinin Ankara Ziyareti (1939). *İçtimaiyat Dergisi*, C.1 Sayı 1, s.57-67.
- Sarıkoç Ali (2002). Millî Mücadele’de Türk-Bulgar İlişkileri. *Türkler* C.18, Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Savcı Mehmet (2007). Balkan Konferansları Bağlamında Türkiye Bulgaristan İlişkileri. (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü.
- Sınmaz-Sönmez Cahide (2004). Cumhuriyetin Onuncu Yıldönümü Kutlamaları ve 26 Ekim 1933 Tarihli Genel Af Yasası. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı 33-34, s.89-101.
- Tatarlı İ. (1998). İki Dünya Savaşı Arasındaki Dönemde Atatürk ve Modern Türkiye’nin Bulgaristan Parlamentosu’nda Değerlendirilmesi. Atatürkçülük ve Modern Türkiye-Uluslararası Konferansı, Ankara: A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, s.143-154.
- Tuğlacı P. (1984). *Bulgaristan ve Türk-Bulgar İlişkileri*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Tümenoğlu Rıdvan (2006). *Bulgar Kaynaklarına Göre Mondros’tan Lozan’a Bulgaristan ve Türk Bulgar İlişkileri*. (Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Velikov Stefan (1983). Kemal Atatürk ve Türk-Bulgar İlişkileri. IX. *Türk Tarih Kongresi Bildirileri*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Yalçın Emruhan (2009). Türk- Bulgar Ortak Kültürü. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı 43, s.555-576.
- Yeşilyurt A. Haydar (1968). *Atatürk ve Komşumuz Bulgaristan*. İstanbul: Taş Matbaası.
- Zeyrek Suat-Akman Halil (2013). Atatürk’ün Yaşamında Rumeli’nin İzlerini Aramak. *Türk Dünyası Araştırmaları*, Sayı 205, s.65-82.

Ekler

Ek-1

Cumhuriyetin 10. Yılı Kutlamaları Dolayısıyla Ankara'ya Gelen Emekli Bulgar Generallerinden Markov'un "Yeni Türkiye ve Ankara'daki Son İntibaatım" adıyla Verdiği Konferans.

[1933]

Sıvık silvri mifettiglerinden general Markov

tarafından Filibede askeri kulubunda

SAĞBAKANLIK
CUMHURİYET ARSIVI verilen konferans

Cumhuriyetimizin onuncu yıl dönümü münasebetile yapılan merasime bulgar hükümeti namına iştirak etmek üzere maarif nazırı Boyacıyef'le beraber Ankara'ya giden müteakıt general Markov tarafından bu ayın 22 inci günü akşamı Filibe askeri kulubunda " yeni Türkiye ve Ankara'daki son intibaatım " ismi altında bir konferans verilmiştir.

. Konferansta bir çok zabitan, ihtiyat zabıtları, münavev kadın ve erkekten mürekkep kalabalık bir halk hazır bulunmuştur.

General Markov :

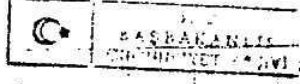
" Bu gün komşularımız bulunan Türkiye, Romanya ve Yugoslavyanın iktisadi, siyasi vaziyetlerinden hemen hemen iyi bir malumatımız yoktur. Ben bu konferansında bu günkü yeni Türkiyenin vaziyetinden ve Ankara'daki son intibaatımdan bahsederek bu komşu hakkında halkımızı yakından temvir etmek istiyorum " cümlesile söze başlayarak Köprülü zade Fuat Beyin tarihinden iktibas suretile türklerin menşinden, garba iniglerinden , macar ve bulgarlardan, türk fütuhâtından, osmanlı imparatorluğundan bahsederek nihayet eski saltanat devri padişahlarının cehaleti ve idaresizliği yüzünden imparatorluğun inkıza sürüklendiğinden, balkan harbinden sonra meydana gelen umumî muharebe neticesinde Sırye, Hicaz, Yemen gibi büyük perçelerin da imparatorlukta ayrılması üzerine türk milletinin ve Türkiyenin Büyük halâskarı Mustafa Kemal'in metin ve azimkar teşebbüsü ve ona yardım eden bir avuç fedakâr arkadaşının hizmeti sayesinde bu günkü Cumhuriyet Türkiyesinin meydana geldiğini söylemiştir.

5 -

030 10 221 488 17

-- 5 --

dünyada mevcut en iyi hastanelerden biri olduğunu bana söylediler. Cumhuriyetin onuncu yılı dönümü münasebetile yapılan resmi geçite her sınıfla kıtasatı askeriye, izciler, mektepliler, ve halk ve 190 kadar tayyare iştirak etti. Bunlar arasında rusların hediye ettiği üç tayyare de bulunuyordu. Askerin resmi geçidi pek parlak bir surette alkışlandı. Ben şimdiye kadar böyle muntazam ve disiplinli asker görmedim. " demigdir.

Neticei kelâm olarak : Vatan ve milletine hizmet edecek böyle vatanperver ve gayretli insanlar olunca Yapılamayacak bir şey olmadığı tabakkuk etmektedir. Acaba bizim ricâli hâkimimiz bunları görmez ve bunlardan ibret almazlar mı " sözlerle konferansa nihayet vermiştir.

030 10 221 488 17

5